

ISSN: 2545-0573

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ В ЗАНЯТИЯХ ЖИВОПИСИ, НАРИСОВАТЬ ЭТЮДЫ С МАСЛОМ, ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Ойдинов Шарип Бахронович

Преподаватель Самаркандского государственного университета

ARTICLE INFO.

Ключевые слова: Простой карандаш, кисть, бумага, краски, простые натюрморты, натюрморт, пейзаж, этюд, необработанные картины, композиция, колористика, мастерство, способы изображения.

Аннотация

В представленной научной статье освещены некоторые эффективные способы разумного использования этюдных работ при овладении будущим художником-педагогом живописью в совершенстве. Также в статье освещены начальные этапы устранения некоторых проблем, возникающих при обучении живописи.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2022 LWAB.

Тасвирий санъат инсонлар қалбида эстетик жихатларини ривожлантириб тарихимизга, миллий урф одатларимизга, Ватанга, табиатга бўлган муҳаббатни ошиширади. Шунингдек ёшларни яхшиликга етаклаб дунё қарашини кенгайтиришга ва ҳар тамонлама баркамол инсонлар бўлиб етишишлари учун яқиндан ёрдам беради. Уларни сабр тоқатли, чидамли бўлишларига ва меҳнат қилиш кўникмаларининг шаклланишига ундайди.

Олий ўқув юртлари тасвирий санъат машғулотларида рангтасвири этюдлар ишлашдан фойдаланиб ўргатишнинг ўзига хос аҳамияти бор. Этюд – рассомлар тамонидан рангтасвир асарларини яратиш учун бевосита натурадан ёки ҳаётдаги воқеалар асосида ишланадиган кичик лавҳа. Этюдлар чизишдан рангтасвири ўрганиш учун кенг фойдаланилса мақсадга мувофиқ бўлади. Н. Ойдинов ўзининг “Ўзбекистон тасвирий санъати тарихидан лавҳалар” ўқув қўлламасида рангтасвир ҳақида шундай фикрларни баён этади. ...“Рангтасвир - асосан бўёқлар воситасида матога, деворга шунингдек, текислик ва юзаларга ишланадиган санъат туридир. Тасвирларнинг мазмунини, характери ва шунга ўхшаш барча хусусиятлари бўёқлар орқали ифодалаб берилса рангтасвир санъати деб аталади”... [1]. Рангтасвир - ҳақиқий ҳаётни акс эттириб, тамошабиннинг фикри ва ҳиссиётларига таъсир ўтказувчи тасвирий санъат турларидан биридир. Рангтасвир асарлари мазмунини очиб беришда ранглар муҳим рол ўйнайди. Рангларни тўғри танлай билиб, ҳар бир рангни топиб ўз ўрнида маромига етказиб рангтасвир ишлаш осон иш эмас.

Айниқса мойбўёқлардан фойдаланиб этюдлар ишлашдан аввал тасвирлашга оид маълум даражада билим кўникма ва малакага эга бўлиш керак. Бунинг учун қуйидагиларга эътибор бериш лозим. Аввало тасвирлаш воситалари ва материалларидан тўғри фойдаланишни ўрганиб олиш керак. Тасвирлашни ўрганишда керак бўладиган тамонлардан бири бу тасвирлашнинг асосий қонун - қоидаларидир. Буларга қуйидагилар қиради. Перспектива қонуни, сурат текислиги, буюм текислиги, кўриш майдони ва кўриш бурчаги, уфқ чизиги, фазовий

перспектива, чизиқли конструктив тузилиш, буюмларнинг нисбати, ҳажми кабилардир. Бу қоидалар тасвирий санъатга оид китобларда кенг ёритилган бўлиб, устозлар ҳар бир амалий машғулот дарсларида бу борада такидлаб ўтадилар.

Амалий жиҳатдан қаламтасвирда ишлаб билим, кўникма ва малакаларини эгаллаш рангтасвирда яхши натижаларга эришишга ёрдам беради. Чунки барча рассомлар тасвирий санъатнинг қайси тур ва жанрида ижод қилмасинлар улар биринчи навбатда оддий қаламдан фойдаланиб расм чиза бошлайдилар. Шунингдек оддий қаламда хомаки расмларни мунтазам равишда чизиб боришнинг ҳам тасвирлашни ўрганишда аҳамияти катта. Тасвирлашни ўрганиш жараёнида талаба аввалига бир неча хомаки расмлар ишласа унинг қўли, чизиқ ва чизиқчаларни аниқ ва тўғри чизишга келишиб қолади. Шундан сўнг айлана, эллипс, бурчакларни тўғри куриш, уларни тенг бўлақларга бўлиш каби машқларини бажариш керак. Оддий қаламда чизишни ўрганиб олгандан сўнг, оддий натуралардан ташкил топган натюрмортлар тасвирини чизишга киришилса тўғри бўлади.

Тасвирий санъат жанрларидан бири бу натюрморт деб аталади. Натюрморт-французча сўз бўлиб “жонсиз табиат” деган маънони билдиради. Натюрморт жанри ҳақида Н. Ойдинов ўзининг “Рассом-ўқитувчилар тайёрлаш муаммолари” монографиясида шундай фикрларни келтириб ўтади ...“Маълумки, ҳар бир рассом тасвирий санъат сирларини ўрганишни натюрморт ишлашдан бошлайди. Буюмлар ва нарсалар шаклини, формасини, характерини ўзлаштириш санъатнинг бошқа жиҳатларини ва турларини ўрганишдаги дастлабки сабоқлар вазифасини бажаради”... [2]. Мойбўёқда энди расм ишлашни ўрганувчилар тезда мувафақиятга эришишлари анча қийин жараён ҳисобланади. Шунинг учун аввалига сув бўёқ яъни акварел бўёғидан фойдаланиб натюрморт рангтасвирини ишласалар тўғри бўлади. Акварелдан фойдаланиб рангтасвир ишлаганда қоғоз етарли даражада сифатли ва оқ рангда бўлиши керак. Хомаки расмлар ишлаганда эса оддий юпка ёки қалин, рангли ёки рангсиз қоғозлардан ҳам фойдаланиш мумкин. Лекин узоқ муддатли қаламтасвирлар ишлаганда қоғозларнинг анча пишиқроғи яъни чизиқларни ўчирганда уваланмайдиган ифлос бўлмайдиганини танлаш керак.

Акварелда рангтасвир ишлашда қоғознинг юзаси ғадир-будур бўлса янада яхши. Расм чизишда кўпинча турли қаттиқликдаги ва юмшоқликдаги оддий қаламлардан фойдаланилади. Акварелда этюд ва рангтасвирлар ишлашда имкон қадар қаламни қаттиқ босмасдан чизиш тавсия этилади. Расм чизишда юмшоқ сифатли ўчирғичлардан фойдаланган маъқул. У қоғоз юзасидаги қалам изларини шикаст етказмасдан ўчиради. Кераксиз чизиқларни ўчиришда ўчириғични қаттиқ босмасликка, иложи борича ўчирғичдан камроқ фойдаланишга одатланиш лозим. **Мўйқалам** эса оддий қалам билан рангтасвир ишлашга мўлжалланган тасвирларни бўяш учун керак. Акварел бўёғида тасвирлар ишлаганда майин мўйнали мўйқаламлардан фойдаланилади. Улар олмахон, куюн каби ҳайвонларнинг мўйналаридан тайёрланади. Гуаш, темпера, мой бўёқларда ҳам ўзига хос мўйқаламлардан фойдаланилади.

Сув бўёқлардан фойдаланиб рангтасвирда маълум бир мувафақиятларни қўлга киритгандан сўнг, мойбўёқларда тасвирлар ишлашга киришилса тўғри бўлади. Мойбўёқда расм ишлашга киришишдан аввал унда керак бўлган иш қуроллари ва материаллари билан танишиб ва улардан тўғри фойдаланишни ўрганиб олиш керак. Акварел бўёғида расм ишлаганда оддий юзи ғадур-будур, оқ сифатли қоғоз танланади. Шунингдек шу оқ қоғозга акварел бўёғидан фойдаланиб рангтасвирда бемалол ишлаш мумкин. Мойбўёқда эса бир неча материалларнинг текис юзаларига тасвирлар ишлаш мумкин. Буларга қуйидагилар киради. Мато (холст), тахта, картон ёки қалин қоғоз бўлиши мумкин. Аммо бу материалларга акварелда оқ қоғозга ишлаган каби дарҳол ишлаб кетишнинг иложи йўқ. Уларга аввалига махсус клей ва оқ умулциядан тайёрланган суяқликни (грунтни) бир ёки бир неча маротаба катта мўйқаламда суртиб қуритиш керак бўлади. Қуриган юзани жилвир қоғоз билан силлиқлаш ҳам керак. Рангтасвирчи рассомлар одатда кўпроқ матодан фойдаланадилар. Мойбўёқда рангтасвирлар ишлашга

мўлжалланган тайёр матолар (холстлар) кўплаб ишлаб чиқарилмоқда. Мой бўёқда рангтасвирлар ишлашни бошлаётганлар учун тайёр матолардан (холстлардан) фойдалангани маъқул. Оддий матоларга мойбўёқда ишлаш учун, уларни тайёрлаш бир оз мураккаб жараёнدير. Малик Набиев ўзининг “Рангшунослик ва рангтасвир технологияси” ўқув кўлланмасида шундай ёзади ... “Агар грунтсиз холостга мойбўёқ билан ишланса, бўёқ жуда кўп сарф бўлади, бўёқ мойини холост шимиб кетаверади, натижада ишланган сурат қорайиб кетади, ёрилади ва сурат ишдан чиқади.

Холостни грунтлашдан мақсад шуки, мойбўёқ билан ишланадиган сурат холостга яхши бирикиши, ёрилмаслиги ва кўчиб тушмаслиги керак. Холостни грунтлашда оқ ёки рангли грунт қилиш мумкин”... [3]. Рангтасвирчи рассомлар матоларни тагромларга тортиб ишга тайёрлашда унга суюқ элим ва оқ бўёқ имулсияси суртиб хона ичкарасида аста-секинлик билан қуритадилар. Шунда мато мойбўёқда тасвирлар ишлашга тайёр бўлади. Хуллас мойбўёқда рангтасвирлар ишлаш учун мўлжалга олинган тахта, картон ёки қалин қоғозга ҳам рассом тамонидан суюқ клей ва оқ имулцияларни аралаштириб суртиб тасвирлаш учун тайёр ҳолатга келтрилади. Бўлажак рассом аввалида бу жараёни тўғри бажара олмайди. Албатда бунда керакли махсус адабиётлар билан яқиндан танишиш ва устозлар кўмагидан фойдаланиш лозим.

Мойбўёқлардан фойдаланиб этюд ва рангтасвирлар ишлагандан сўнг иш қуроллари ва материалларини асраб қўйишнинг бир оз қийинчилиги бор. Бу жараён айниқса табиат қўйнида этюдлар ишлаганда ҳаттоки ўқув хонасида рангтасвирлар ишлаганда ҳам сезилади. Акварел бўёғида рангтасвирлар ишлаб иш якунида политрани бир четга олиб қўйишда муаммо бўлмайди. Аммо мойбўёқда ишлаб бўлиб сўнг эса политрани ҳоҳлаган жойга ёки идишга, портфелга жойлаштириб бўлмайди. Чунки уларда ишлатилмай қолган бўёқлар бўлиши мумкин. Мўйқаламлардаги бўёқларни ҳам тозалаб олишни имконияти бўлганда ҳам исталган идишга солиб қўйиш тўғри келмайди.

Бўёқлар, мўйқаламлар, махсус эритувчи суюқлик ва политраларни тартибли, сақлаб юриш учун керакли махсус мослама этюдникдан фойдаланиш лозим. Этюдникдан ўқув хонасида ва очик ҳавода рангтасвирлар ишлашда кенг фойдаланиш қулайдир. Акварел бўёғида расм ишлашни ўрганаётганда кўпи билан 3 дона яъни кичик, ўрта ва катта ўлчамдаги мўйқаламлар бўлса этарли бўлади. Мойбўёқлар билан ишлашда турли ҳил катта ва кичиклигдаги мўйқаламлар тахминан 8-12 дона бўлиши керак. Булар орасида кураксимон, ясси шунингдек қаттиқ мўйнали, дағал мўйқаламлар бўлиши керак. Иш жараёнининг айрим нозик ва кичик жойларида акварел мўйқаламидан фойдаланиш мумкин. Иш якунлангандан кейин мўйқаламларни ювиб тозалаб қўйиш керак. Акс ҳолда бўёғи билан қуриб қотиб қолган мўйқаламни қайта ишчи ҳолатига келтириш жуда қийин.

Мойбўёқда ишланган рангтасвир асарлари ўзига хослиги билан фарқ қилади. Албатда мойбўёқ билан ишлашдан олдин у ҳақидаги маълумотларни, билимларни яхши билиш зарур. Мойбўёқлар билан этюдлар ишлаб бориш рангларнинг имкониятини ва ранглар технологиясини яхши ўзлаштириб олишга ёрдам беради. Мана шундай ишлашни мунтазам равишда давом эттириб бориш рангтасвир асарлари билан яқиндан танишишга ва рангтасвир асарларини вужудга келишига ёрдам беради. Хозирги давримизда мойбўёқлардан фойдаланиб тасвирлар ишлаш ўзига хос тарзда кўпайган. Чунки мойбўёқларни ишлатишнинг бирмунча қулай имкониятлари бор. Мойбўёқлар куюқ ҳамирсимон кўринишда бўлади. Шу сабабли акварел бўёғи каби мўйқаламдан ва текислик юзасидан оқиб кетиш ҳоллари учрамайди. Мойбўёқларнинг сув бўёқлардан фарқли тамонлари шундаки у жуда аста-секинлик билан қурийдир. Бу хусусияти эса текисликда қўйилган бўёқга анча узоқ вақт мобайнида ишлов берса бўлади. Мойбўёқнинг қулай тамонларидан бири шуки қўйилган ранг акварел ёки гуаш бўёғи каби ўзгармайди. Ранг нотўғри қўйилган бўлса, қўйилган ранг қуригандан сўнг яна тўғрилаш имконияти бор. Мойбўёқларни хар-ҳил ҳолатларда яъни куюқ ва суюқ ҳолатларда ишлатиш мумкин.

Барча бўёқ турларидан фойдаланиб рангтасвирда расм чизишни ўрганишдан олдин, гризайл

услубидан фойдаланиш керак. Талаба рангтасвирда расм ишлашни ўрганишида аввалига гризайл усулида яъни битта рангдан фойдаланиб расм чиза бошласа тўғри бўлади. Масалан кўк, жигар ранг, яшил, қизғиш, қора ранглардан фойдаланиш мумкин. Ушбу рангларнинг фақат биттасидан фойдаланиб тасвирлар ишлаш, кўп ранглардан фойдаланиб рангтасвир ишлашда яқиндан ёрдам беради.

Мойбўёқларда ҳам этюдлар ишлашни натюрмортдан бошласа анча қулайликларга эришилади. Бунинг учун қуйидагиларга амал қилиш керак. Расм чизиш учун керакли натуралар, турли хил буюмлар ва рангли матолар танлаб олинганидан сўнг уни мақсадга мувофиқ тўғри жойлаштириш муҳим. Оддий буюмлардан натюрмортлар тузиш ҳақида А. С. Ўралов “Мўжиза яратиш санъати” ўқув қўлланмасида шундай ёзади ...“Расм чизиш учун натуралардан исталганини танлаш мумкин. Лекин энди расм чизишни ўрганаётганлар учун энг оддий ва кам буюмлар (натюрморт) расмини чизишдан бошлашни маслаҳат берилади”... [4]. Хона ичкарасида натюрмортни жойлаштиришда эса унга яхши ёруғлик тушадиган жойни танлаш керак. Натюрмортга ёруғлик бир тамондан тушса тўғри бўлади. Шунда ёруғ-соялар аниқ ва равшан кўринади. Бу эса буюмларнинг ҳажмдорлиги ва рангларининг яхши тарқалишига ёрдам беради. Тасвирлаш жараёни энгил, осон ва қизиқарли кечади. Натюрмортни ёруғликдан қанча узоқлаштирилса, ундаги ранглар ва буюмлар хиралашиб кўрина бошлайди.

Натюрмортларни тузишда кўпинча уй рўзғорда ишлатиладиган турли хил буюмлар, ўқув ва дурадгорлик қуролилари, гуллар, сабзавот ва мевалар, спорт буюмлари ва ҳақозалардан фойдаланиш мумкин. Қўйилган натюрмортни бир тамондан этюдини ишлаб яқунлангандан сўнг, уни яна турли тамонлардан тасвирлаш мумкин. Масалан, натюрмортнинг тўғрисида, чап ва ўнг тамонларидан, рассом озгина – озгина сурилиб, бир неча тамонлардан этюдини ишлаши мумкин.

Тасвирий санъатда табиатни тасвирлаш манзара жанри дейилади. Манзарачи мусаввирлар ўз асарлари билан табиатни севишга, уни эъзозлашга ва бу гўзалликлардан завқланишга ундайдилар. Ўз тасвирларида фақатгина табиат гўзаллигини намойиш қилибгина қолмасдан, турли ғоя ва фикрларни ҳам ифода этадилар.

Талаба мойбўёқлардан фойдаланиб табиат манзараси этюдларини ишлаганда тасвирий санъатнинг асосий қонун-қоидаларига риоя этиш билан биргаликда табиат кўринишларини тўғри тасвирлашни билишлари керак. Эндигина тасвирлашни ўрганаётган талабалар табиатнинг катта кенгликларини тасвирлашда қийланиб қоладилар. С. Абдирасилов, Н. Толипов, Н. Ориповалар ўзларининг “Рангтасвир” ўқув қўлланмасида шундай фикрларни баён этадилар ... “Тажрибасиз рассом узоқда жойлашган (100—300 м) кўкатлар рангини худди олдида тургандек кўради. Ваҳоланки, йироқдаги ранг мутлақо бошқача кўринади; яшилнинг нозик ранглари ва унинг тўйинганлиги узоқлашиш таъсирида албатта ўзгаради. Тажрибасиз рассомларнинг асосий камчилиги: ишни яхлит кўрмаслик, майда шаклларни тасвирлаш билан чалғиб ишни самарали яқунлай олмайдилар” ... [5]. Шунингдек тасвирлашни энди ўрганаётганлар учун табиатнинг кичик бўлақларини, қизиқарли жойларини танлаб тасвирлаш тавсия этилади. Дейлик очик ҳавода, табиат кўйнида кичикроқ баландлиги 3-4 метр бўлган ёш дарахтни бор бўйи баста билан тасвирлашни бошлаймиз. Дарахтнинг энг пастки қисми яъни ердан ўсиб чиққан жойини ва унинг энг баландаги шох шаббаларини ҳам умуман бутун кўринишини қоғозга тўғри жойлаштириб оламиз. Шундан сўнг, уйғунлаштириб дарахт атрофида кўринаётган табиат бўлақларини ҳам чизиб жойлаштирамиз. Дейлик тасвирлаётган кичик бир дарахт тоғ кенгликларида жойлашган бўлиши мумкин. Унда дарахт остида турли катта-кичик тош бўлақлари тупроқ, қум, шох-шабба ва ўсимликлар бўлиши мумкин. Кичик дарахтнинг орқа тамонида эса тоғ ва қирлар кўриниши, уйлар, ҳайвонлар, одамлар ва бошқаларни кўришимиз мумкин. Ана энди эътибор қилиб қарасак битта кичик ёш дарахтни тасвирлашимиз жараёнида унинг билан биргаликда табиатнинг қанча кўринишлари, бўлақларини тасвирлашга тўғри келмокда. Худди шундай баландлиги 3-4 метр бўлган бир хил узоқликдаги ёнма ён турган 2 та

дарахтни, тахминан 7-14 метр узоқликдан туриб уларни биргаликда тасвирлашга ҳаракат қилсак, унда табиат бўлақларини яна бир баробар кўпайганини сезамиз. Бу эса бўлажак рассомдан янада кўпроқ вақт ва меҳнат, билим, кўникма ҳамда малака талаб этади. Табиат бўлақларини қанчалик кўп танлаб, тасвирлашга киришилса, тажрибасиз рассом қийналиб қолади. Шу сабабли ёш рассом мойбўёқлардан фойдаланиб табиатни тасвирлашда унинг кичик-кичик бўлақларидан тасвирлашни бошлагани маъқул. Табиат кўринишларини тасвирлашда тажрибалар ошган сайин, табиатнинг катта кенгликларини тасвирлашни оз-оздан кўпайтириб борилса мақсадга мувофиқ бўлади. Тасвирий санъатнинг бошқа жанрларида этюдлар ишлаганда ҳам тасвирлашни энг оддий қулай томонларидан чизишни бошлаш керак. Тажрибалар ошган сайин мураккаб композитцияларни тасвирлашга ўтиб борилади.

Талабаларга рангтасвирни мукамал ўргатишда этюдлар ишлашни тўғри ташкил этиш лозим. Албатта маълум даражада ютуқларни қўлга киритиш учун рангтасвирга оид назарий ва амалий билимларни пухта эгаллаш билан биргаликда ўз вақтида меҳнат қилишни ҳам унутмаслик лозим. Тасвирий санъат машғулотларида рангтасвирни яхши ўзлаштириш учун хомаки расмлар ишлаш каби этюдлар бажариш ҳам зарур бўлади. Рангтасвир машғулотларида талабаларга уйга вазифа қилиб этюдлар бажариб келиш топширилади. Аммо айрим талабалар тасвирлашни яхши ўзлаштиришда қоралама ва этюдлар ишлашнинг аҳамияти йўқ деб ўйлайдилар. Шунингдек, амалий машғулот дарсларида ишланадиган узоқ муддатли рангтасвирларини яхши ўзлаштириш учун етарли деб тушунадилар. Бундай фикр юритиш хато албатта. Келинг фикрларимизни жисмоний тарбия дарслари билан боғлайлик. Ҳаммамизга маълумки, жисмоний тарбия дарсларида устозлар амалий машғулот бошланиши аввалида шогирдларига турли энгил жисмоний машқларни бажартирадилар. Бунга мисол қилиб талабаларга спорт майдони бўйлаб аста-секинлик билан югуриш машқлари ўтказилади. Ундан сўнг қўл, оёқ ва тананинг бошқа аъзолари ёрдамида энгил ҳаракатлар бажартирилади. Шу жараёнда нафас олиш ва нафас чиқариш машқларини ҳам бажарилади. Бу билан устозлар талабалар организимини навбатдаги мурраккаб жисмоний машғулотларига тайёрлайдилар. Яна шу ўринда бир фикрни таъкидлаб ўтилса тўғри бўлади. Ёш ҳаваскор спортчилар орасида келажакда жаҳонга машҳур етук спортчи бўлиб танилишни хоҳлайдиганлари кўпчиликни ташкил этади. Унда бу спортчиларга таълим муассасасидаги дарс машғулотлари етарли бўлмаслиги ҳаммага кундек равшан. Бунинг учун бўлажак ҳаваскор спортчи мустақил равишда ҳар куни эрта тонгда югуриши ва бадан тарбия машғулотларини бажариши керак. Спорт машғулотларига бормаган кунлари эса ўзи мустақил равишда керакли бўлган жисмоний тарбия машқларини бажариши керак. Шунингдек, назарий билимларни ҳам ўз вақтида эгаллаб борилса ҳамда устозлар ўғитига амал қилинса, бу ҳаваскор спортчилардан келажакда жаҳонга машҳур спортчилар чиқиши мумкин. Бу фикрдан шундай хулоса келиб чиқадики мойбўёқда рангтасвирни мукамал тасвирлашни ўрганмоқчи бўлган талабалар ҳам ўзлари мустақил равишда кўплаб этюдлар, қораламалар, композитциялар ишлашлари керак.

Талабаларнинг айримлари этюдлар ишлашни ўз вақтида бажариб бормаслиги сабабли узоқ муддатли рангтасвир ишлаш жараёнида ижобий натижаларга эриша олмайди. Шу сабабли рангтавир ишлаш жараёнида муаммо ва қийинчиликларга дуч келади. Ишида нуқсонлар кўплиги сабабли биринчи навбатда ўзини ишлаётган рангтасвирдан кўнгли тўлмайди. Маълум бир вақт оралиғида бажариладиган рангтасвир ишлаш жараёнига ҳар қанча вақт ва меҳнат сарфлансада, иш беўхшов бўлиб қолаверади. Этюдлар ишлашдан ўринли фойдаланишни ўрганиш эса тасвирий санъатнинг барча жанрларида рангтасвир ишлаш самарадорлигини оширади. Айни дамда узоқ муддатли чизиладиган амалий машғулотларга тайёргарлик ҳам бўлади. Бу борада тажрибали педагог Барно Азимова ўзининг “Натюрморт тузиш ва тасвирлаш методикаси” ўқув қўлланмасида шундай ёзади. ...“Ҳар бир узоқ муддатли иш олдидан, албатта тез бажариладиган кичикроқ этюд ишлаш лозим. Бундай этюд натюрмортнинг композитциясига ва умумий рангига мос формат топишда ёрдам беради”... [6]. Бу фикрдан кўриниб турибдики этюдларни мунтазам

равишда бажариш бўлажак рассом-ўқитувчиларнинг рангтасвир ишлаш қобилитини, билим, кўникма ва малакаларини ошириб боради. Тасвирлаш жараёнининг маълум бир босқичида чизишни қандай давом эттиришни билмай тўхтаб қолиши, яъни тасвирдаги камчиликларни бартараф эта олмай қолиш ҳолатлари деярли учрамайди. Бунинг натижасида тасвирлаётган рангтасвирга қанча вақт ажратилса, шунчалик жилованиб-жонланиб бораверади.

Бўлажак рассомнинг мунтазам равишда рангли этюдлар бажариши натижасида, унда ранг кўриш, ранг ажрата олиш, рангни танлай олиш, ҳамда ранглардан ўринли фойдалана олиш, ранг муносабатлари билан ишлаш қобилиятлари ривожланади. Рангтасвирда асарлар яратишда ранг муносабатлари билан ҳам ишлашни билиш керак. Этюдлар ишлаш жараёнида тажрибалар ошган сайин ранг муносабатлари билан ишлаш ҳам ривожланиб боради. Тасвирий санъат машғулотида талабаларнинг рангтасвирга оид назарий ва амалий билим, кўникма ва малакаларини ўз вақтида эгаллаб боришлари натижасида аста-секинлик билан ижодий қобилиятлари ривожланиб, бўёқлар билан ишлаш технологиясини ҳам яхши ўзлаштириб оладилар.

Бўлажак рассом ишлаган энг яхши этюдлари ва рангтасвирларини ҳар доим имкон қадар ўзига кўринадиган жойга қўйса унга илҳом ва куч бағишлаб туради. Рассом ўзи чизган мойбўёқ этюдларини кўрганда қайсидир жиҳатларидан завқ олади. Бу эса аста секинлик билан завқланиш ва илҳомланиш натижалари янада ижод қилишга ундайди. Маромига, етказиб ишланган рангтасвир ижодий иши аввало, рассомни ўзига маъқул бўлади. Ижодкорни завқлантирган, илҳомлантирган рангтасвирлар, албатта, томашабинни ҳам диққатини тортади. Мана шундай изланишларни давом эттириб бориш, рангтасвир асарларини вужудга келишига сабаб бўлади.

Адабиётлар

- 1 Ойдинов Н. Ўзбекистон тасвирий санъати тарихидан лавҳалар. –Т.: “Ўқитувчи” нашриёти, 1997. – 9 б.
- 2 Ойдинов Н. Рассом-ўқитувчиларни тайёрлаш муаммолари. –Т.: “Ўқитувчи” –“Зиё-ношир”, 1997. – 18 б.
- 3 М. Набиев. Рангшунослик ва рангтасвир технологияси. –Т.: “Ўқитувчи” нашриёти, 1995. – 35 б.
- 4 Ўролов С. Мўжиза яратиш санъати. –Т.: “Меҳнат” нашриёти, 1996. –9 б.
- 5 С. Абдирасилов, Н. Толипов, Н. Орипова. Рангтасвир. –Т.: “Ўзбекистон” нашриёти, 2006.–87 б.
- 6 Б. Азимова. Натюрморт тузиш ва ишлаш методикаси. –Т.: “Ўқитувчи” нашриёти, 1997.–42 б.